OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Lausunto

18.11.2020

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Viite: Asiantuntijapyyntö 12.11.2020

Vastine hallituksen esityksestä 183/2020 vp annettujen lausuntojen johdosta (rahanpesurikosdirektiivin täytäntöönpano)

Oikeusministeriön käytössä on ollut sisäministeriön, korkeimman oikeuden, Vaasan hovioikeuden, Varsinais-Suomen käräjäoikeuden, Valtakunnansyyttäjän toimiston, Poliisihallituksen, keskusrikospoliisin, Finanssivalvonnan, Suomen Asianajajaliiton, rikosoikeuden professori Minna Kimpimäen, rikosoikeuden professori Sakari Melanderin ja rikosoikeuden professori Kimmo Nuotion lausunnot. Lisäksi oikeusministeriön käytössä on ollut valtionsyyttäjä Ritva Sahavirran, professori Kimpimäen, professori Melanderin ja professori Nuotion kirjalliset lisäselvitykset.

Lausunnoista ilmenee, että *esityksen tavoitteita kannatetaan.*

Joitakin kriittisiä huomioita on kuitenkin esitetty. Näistä keskeisimmät koskevat kahta pääteemaa: 1) itsepesun rangaistavuuden laajentamisen toteuttamistapaa sekä 2) ehdotettua tarkoitustahallisuusedellytysten säilyttämistä rahanpesun tunnusmerkistössä. Yhdessä lausunnossa esitettiin myös joitakin huomiota itsepesun vanhentumisesta ja asianomistajan asemasta.

Ehdotettuja muutoksia **itsepesun rangaistavuuteen** ilmoittaa *nimenomaisesti kannattavansa* tai pitävänsä perusteltuina sisäministeriö, korkein oikeus, Finanssivalvonta, Asianajajaliitto, professori Sakari Melander ja professori Kimmo Nuotio sekä eräin huomioin

Postiosoite Postadress	Käyntiosoite Besöksadress	Puhelin Telefon	Faksi Fax	S-posti, internet E-post, internet
Oikeusministeriö PL 25 FI-00023 Valtioneuvosto Finland	Eteläesplanadi 10 00130 Helsinki Finland	0295 16001 Internat. +358 295 16001	09 160 67730 Internat. +358 9 160 67730	oikeusministerio@om.fi www.oikeusministerio.fi www.justitieministeriet.fi

Vaasan hovioikeus (7 lausujaa). Varsinais-Suomen käräjäoikeus, Poliisihallitus ja keskusrikospoliisi *kannattavat esityksen tavoitteita* laajentaa itsepesun rangaistavuutta, mutta eivät esityksessä ehdotettua toteuttamistapaa (3 lausujaa). Valtakunnansyyttäjän toimisto ja professori Minna Kimpimäki esittävät joitain huomioita esityksessä ehdotetusta toteuttamistavasta, mutta eivät oikeusministeriön käsityksen mukaan ota siihen vahvaa kantaa (2 lausujaa).

Ehdotettua **tarkoitustahallisuusedellytysten säilyttämistä** ei kannata valtakunnansyyttäjän toimisto ja Finanssivalvonta esittää niiden poistamista harkittavaksi (2 lausujaa). Muut lausujat joko nimenomaisesti kannattavat tarkoitustahallisuusedellytysten säilyttämistä tai eivät esitä asiasta huomioita.

Oikeusministeriö katsoo, ettei asiantuntijakuulemisessa ole esitetty sellaisia olennaisia seikkoja, joita hallituksen esityksen valmistelussa ei ollut jo otettu huomioon. Hallituksen esitystä on lausuntojen valossa pidettävä edelleen perusteltuna.

Seuraavassa esitetään oikeusministeriön yksityiskohtaiset kannanotot keskeisiin lausunnoissa esitettyihin huomautuksiin. Lausunnonantajien huomioita on tiivistämistä varten lyhennetty, ryhmitelty uudestaan ja niiden kieliasua on yhtenäistetty. Lausumia ei pääsääntöisesti ole toistettu siltä osin kuin lausunnonantajat ovat ilmoittaneet kannattavansa esityksen hyväksymistä tai lausunnoissa tuetaan tai toistetaan esityksen ehdotuksia tai argumentaatiota taikka muissa lausunnoissa jo esitettyä.

Itsepesun rangaistavuuden laajentaminen

Varsinais-Suomen käräjäoikeus pitää ehdotettua toteuttamistapaa liian epäselvänä. Sen mukaan selkein tapa olisi luopua rikoslain 32 luvun 11 §:n rajoitussäännöksestä kokonaan, jolloin myös esirikokseen syylliseksi havaitun toiminta laittomasti saatujen varojen ja omaisuuden suhteen tulisi arvioitavaksi samalla tavoin kuin rikoksen kautta saadun omaisuuden osalta muutoinkin.

Oikeusministeriö viittaa hallituksen esityksessä sivuilla 36-37 lausuttuun. Rajoitussäännöksen poistamista on arvioitu esityksen perusteluissa yhtenä toteuttamisvaihtoehtona. Tämä vaihtoehto kuitenkin hylättiin, koska lain säännöksestä ei ilmenisi sitä lainkonkurrenssiopeista johtuvaa lähtökohtaa, että esirikokseen syyllistynyttä ei rangaistaisi erikseen rahanpesusta. Näin

ollen tämä vaihtoehto olisi lain soveltajan kannalta epäselvempi ja rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kannalta vähintään kyseenalainen.

Mainittu lähtökohta on tärkeää mainita lain säännöksessä myös sen selventämiseksi, että itsepesua ei tarvitse selvittää yksinkertaisempien rikosten yhteydessä. Tämä säästää huomattavasti esitutkinta- ja syyttäjäviranomaisten resursseja.

Poliisihallitus ja keskusrikospoliisi toteavat ehdotetun säännöksen olevan vaikeatulkintainen sen vuoksi, ettei siitä selkeästi käy esille ne tunnusmerkit, joiden perusteella esirikoksen tekijä voidaan kuitenkin tuomita rahanpesusta tai törkeästä rahanpesusta tai mainitun rikoksen yrityksestä. *Kuitenkin*-sanan sisältöä on etsittävä lakiesityksen perusteluista, mikä vaikeuttaisi säännöksen soveltamista käytännössä.

Oikeusministeriö viittaa hallituksen esityksessä sivuilla 36 ja 43-45 lausuttuun. Ehdotettu RL 32 luvun 11 §:n 1 momentin säännös on arvioitu useasta harkitusta sääntelyvaihtoehdosta parhaaksi tavaksi täyttää kattavasti direktiivin asettamat velvoitteet. Huomioon on otettu erityisesti lainkonkurrenssiopit, laillisuusperiaate ja lakivaliokunnan aikaisemmat kannanotot LaVM 2/2012 vp, LaVL 4/2017 vp, LaVL 11/2017 vp). Vaikka säännös sisältää rikoslain sisäisiä viittauksia, sitä ei ole pidettävä erityisen monimutkaisena. Säännöksen soveltamistilanne on yleensä käsillä, kun joku on ryhtynyt erityisiin järjestelyihin rikoshyötynsä peittelemiseksi. Tällöin arvioitaisiin (1) täyttääkö tämä teko itsepesuna rangaistavan rahanpesun tunnusmerkistön, ja jos täyttää, (2) onko rahanpesu erikseen syyksiluettava. Esityksen säännöskohtaisissa perusteluissa mainitaan esimerkkeinä seitsemän tyyppitapausta tällaisista erityisistä järjestelyistä sekä useita muita selventäviä soveltamisohjeita. Esitutkintaviranomainen ja syyttäjä tekisi edellä mainitut arviot rikosprosessia koskevien velvoitteidensa (esitutkinta, syyteharkinta) kannalta. Jos itsepesusta päädytään syyttämään, lopullisen arvion sen syyksiluettavuudesta tekisi tuomioistuin.

Oikeusministeriö korostaa, ettei säännöksen soveltaminen poikkeaisi vaikeutensa puolesta lukuisten muiden rikoslain säännösten soveltamisesta. Useimpia rikoslain säännöksiä ei voi rikosprosessissa soveltaa niiden perusteluja tuntematta. Soveltamisohjeiden antaminen HE:n perusteluissa voi-

daan pitää hyvän lainsäädännön reunaehtona. Ehdotettu säännös täsmentynee edelleen, kun siitä on aikanaan ylempien tuomioistuinten oikeuskäytäntöä, mikä sekin liittyy aivan normaalilla tavalla uuteen lainsäädäntöön. Lainkonkurrenssista ei ole rikoslaissa yleissäännöstä ja on tavanomaista, että kahden rikoslain säännöksen keskinäinen suhde ratkaistaan rikosoikeuden yleisten periaatteiden, lain esitöissä esitettyjen kannanottojen ja oikeuskäytännössä muodostuneiden linjausten perusteella. Ehdotetun säännöksen soveltaminen voidaan näin ollen oppia hyvin viranomaisten normaalin koulutuksen puitteissa. Myös kansalaisille se olisi varsin selvä: jos jatkossa ryhtyy erityisiin järjestelyihin rikoshyötynsä peittelemiseksi, joutuu yleensä rangaistusvastuuseen myös rahanpesusta. Esityksessä on erikseen arvioitu sääntelyn olevan rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen vaatimusten mukainen (s. 47-48). Tämä arvio on vahvistunut lakivaliokunnan asiantuntijakuulemisessa.

Poliisihallitus ja keskusrikospoliisi toteavat, että muiden Suomen rikoslain rahanpesusäännöksen tekotapojen (mm. vastaanottaminen, hallussapito ja käyttö) poissulkemista itsepesun rangaistavuuden alasta ei voida pitää perusteltuna etenkään sen takia, että ulkomailla tehdyn esirikoksen yhteydessä myötärangaistun teon oikeudellinen arviointi on pääsääntöisesti suomalaisen tuomioistuimen ulottumattomissa. **Professori Kimpimäk**i toteaa, että ehdotettu sääntelymalli, jossa *muuntaminen* ja *siirtäminen* kuuluvat rangaistavan itsepesun alaan, mutta *luovuttaminen* ja *välittäminen* eivät kuulu, voi johtaa vaikeisiin tulkinta- ja rajanvetokysymyksiin. Hänen mukaan johdonmukaisuussyistä olisi perusteltua, että itsepesun rangaistavuus, rangaistavuuden muiden edellytysten täyttyessä, kattaisi myös luovuttamisen ja välittämisen. Myös lakivaliokunnan suullisessa kuulemisessa ja kirjallisissa lisäselvityksissä 11.11.2020 käsiteltiin tätä kysymystä.

Oikeusministeriö viittaa hallituksen esityksessä sivuilla 4, 18-20 ja 42-45 lausuttuun. Esityksen mukaan itsepesuna rangaistavan rahanpesun tekotavat rajattaisiin niihin, jotka direktiivi edellyttää itsepesuna rangaistavaksi, eikä kansallisessa lainsäädännössä mentäisi tätä pidemmälle. Tämän ratkaisun syynä on ensinnäkin se vakiintunut linja, jonka mukaan EU:n säännösten täytäntöönpanossa pidättäydytään kansallisesta lisäsääntelystä silloin, kun se ei ole välttämätöntä. Tämä vastaa myös sitä, mitä aikaisempien ai-

neellisen rikosoikeuden lähentämistä koskevien puitepäätösten ja direktiivien kansallisessa täytäntöönpanossa on omaksuttu (esim. LaVM 21/2018 vp). Rikosoikeudellisen EU-sääntelyn kannalta tämä ratkaisu on perusteltu muun muassa rikoslain johdonmukaisuuden säilyttämisen ja EU:n oikeuden tulkintavaikutuksen vuoksi. Myös kansainvälisen yhteistyön kannalta voidaan pitää selkeimpänä sitä, ettei itsepesun rangaistavuutta koskevassa säännöksessä ole direktiivin määritelmästä poikkeavia tekotapoja.

Pelkän *vastaanottamisen*, *hallussapidon* tai *käytön* jättäminen pois itsepesuna rangaistavan rahanpesun tunnusmerkistöstä perustuu rikosoikeuden periaatteisiin, erityisesti kriminalisointiperiaatteisiin ja lainkonkurrenssioppeihin. Näissä teoissa (ilman muita tunnusmerkistössä tarkoitettuja peittämistoimia) ei voisi olla kysymys sellaisista rahanpesuteoista, jotka eivät olisi lainkonkurrenssissa esirikoksen kanssa. Tällainen tekotyyppi olisi esimerkiksi se, että varas yksinkertaisesti pitää anastamaansa käyttöesinettä tai rahaa hallussaan. Tekotapoja ei siis voisi lainkonkurrenssioppien vuoksi soveltaa ja ne olisivat tunnusmerkistössä tarpeettomia. Tämän vuoksi ne on myös direktiivissä jätetty itsepesun määritelmästä pois.

Oikeusministeriön käsityksen mukaan myöskään direktiivin säännöksestä poikkeavat kansallisessa säännöksessä olevat tekotavat *luovuttaa* ja *välittää* eivät olisi itsepesutilanteissa tarpeellisia. Yleensä tällaiset teot täyttäisivät muun itsepesuna rangaistavan rahanpesun tunnusmerkistössä mainitun rahanpesun tekotavan, muuntamisen, siirtämisen, peittämisen tai häivyttämisen, jotka on lakien esitöissä ja oikeuskäytännössä määritelty varsin laajasti (ks. HE 180/1992 vp, s. 17-19, HE 53/2002 vp, s. 35-36, HE 285/2010 vp, s. 14, LaVM 31/2010 vp, KKO 2009:59 ja niissä viitatut lähteet). Mainittujen tekotapojen poisjättämisen säännöksestä ei tämän vuoksi odoteta myöskään johtavan vaikeisiin rajanveto- tai tulkintatilanteisiin. Tätä käsitystä tukee sekin, että direktiivin 3 artiklan 1 kohdan säännöksen, jossa ei mainita erikseen luovuttamista tai välittämistä, tarkoituksena on määritellä moitittavat rahanpesun muodot kattavasti rangaistavaksi.

Poliisihallitus ja keskusrikospoliisi toteavat, että Itsepesusta tuomitseminen edellyttäisi arviointia siitä, onko tekijän saama moite esirikoksesta riittävä suhteessa Suomessa tehtyjen rahanpesutoimien moitittavuuteen. Itsepesua koskeva rikosprosessi esitutkinnasta tuomitsemiseen käy siten erittäin haastavaksi, jos esirikos on tehty ulkomailla.

Oikeusministeriö viittaa hallituksen esityksessä sivuilla 15 ja 42-45 lausuttuun. Rahanpesusäännökset ja ehdotettu itsepesusäännös soveltuvat yhtä hyvin kansallisiin kuin valtioiden rajat ylittäviinkin tekoihin. Koska erityisesti kansainvälisissä tilanteissa on usein vaikeaa saada tarkempaa näyttöä esirikoksesta, on kansainvälisissä velvoitteissa ja Suomen laissa jo pitkään ollut voimassa sääntö, jonka mukaan rahanpesutuomio ei edellytä täyttä syyksilukemiseen tarvittavaa näyttöä esirikoksesta. Tätä ei esityksellä muutettaisi. Poliisihallituksen ja keskusrikospoliisin mainitsema esimerkki ulkomailla tehdyn esirikoksen selvittämisen haasteista liittyy pikemminkin nykyisen itsepesusääntelyn soveltamiseen, joka edellyttää sen arvioimista, onko rahanpesu moitittavampi teko suhteessa esirikokseen. Esityksen mukaan tällainen vertaileva arvio ei enää olisi itsepesun tuomitsemisen edellytys. Jatkossa itsepesun rangaistavuuden ala olisi muutenkin yksiselitteisesti nykyistä huomattavasti laajempi. Käytännössä itsepesun selvittäminen keskittyisi siihen, mitä omaisuudella on tehty, eikä esirikoksen yksityiskohtaiseen tapahtuimainkulkuun.

Sinänsä on kiistatonta, että rahanpesurikollisuutta koskevassa kansainvälisessä viranomaisyhteistyössä esiintyy joissain tapauksissa haasteita. Ulkomailla tehdyistä rikoksista on usein vaikeaa saada tarpeeksi näyttöä, kun niitä selvitetään Suomessa. Nämä haasteet eivät kuitenkaan liity erityisesti itsepesuun vaan koskevat rahanpesua ja kansainvälisiä rikosasioita ylipäänsä. Näiden haasteiden ylitsepääsemiseksi Suomi osallistuu aktiivisesti kansainvälisen rikosoikeudellisen yhteistyön parantamiseen muun muassa EU:n, Euroopan neuvoston, OECD:n FATF:n ja YK:n toiminnassa. Erityisen tehokasta kansainvälisen rahanpesun torjunnassa on myös rahaliikkeistä vastaavien tahojen ennakkovalvontaa koskeva sääntely (laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 444/2017), jolla parannetaan rahansiirtojen valvontaa ja siten ehkäistään rikoshyödyn saapumista Suomeen. Kansainvälisen yhteistyön parantamista ja ennakkovalvontaa koskevat erityistoimet jäävät nyt käsiteltävän esityksen ulkopuolelle.

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota myös siihen, että Suomen viranomaisilla on rahanpesurikosten tutkinnassa käytettävissä jo hyvin laajat pakkokeinot, jotka on lueteltu esityksen sivuilla 29-31.

Rikosten määrittely rahanpesun esirikoksiksi tekovaltion laista riippumatta

Ehdotusta *kannatettiin*.

Tarkoitustahallisuusedellytysten säilyttäminen

Valtakunnansyyttäjän toimisto toteaa, että tarkoitustahallisuusedellytyksillä[1] on säännöksen soveltamisessa konkreettista merkitystä, koska syyttäjän tulee näyttää tekoon liittyvien objektiivisten seikkojen perusteella rahanpesijän tarkoitus, joka teolla on ollut. Tämän vuoksi voimassa oleva rikoslain 32 luvun 6 §:n 1 kohta ei valtakunnansyyttäjän toimiston käsityksen mukaan täytä direktiivin vaatimuksia c alakohdassa tarkoitetun tekomuodon osalta. Kätkemisrikoksen soveltamisala voisi edellytysten poistamisen jälkeen kaventua, mutta teoille, jotka edelleen täyttäisivät vain kätkemisrikoksen tunnusmerkistön tekotavan osalta, olisi valtakunnansyyttäjän toimiston käsityksen mukaan oletettavasti edelleen tarvetta. **Finanssivalvonta** katsoo, että tarkoitustahallisuusedellytysten poistamista tulisi harkita, koska laajemmissa ja monimutkaisissa rahansiirtoketjuissa on mahdollista kiistää tarkoitustahallisuuden olemassaolo tuomalla esille, että esimerkiksi liiketoimilla on jokin muu peruste kuin ilmeinen kätkeminen tai omaisuuden laittoman alkuperän häivyttäminen.

---

[1] Rikoslain 32 luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohdan sanamuodon mukaan rangaistavuus edellyttää *vastaanottamisen*, *käytön* ja *hallussapidon* osalta lisäksi tarkoitustahallisuutta eli sitä, että tekijällä on tarkoitus hankkia itselleen tai toiselle hyötyä (hyötymistarkoitus), peittää tai häivyttää rikoksen tuottaman hyödyn alkuperä (peittämistarkoitus) tai avustaa rikoksentekijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset (avustamistarkoitus). Rangaistavuus edellyttää vain yhtä näistä tarkoituksista. Teko on rangaistava ilmankin tällaista tarkoitustakin, jos tekijä kuitenkin aiheuttaa omaisuuden rikollisen alkuperän peittymisen tai häivyttämisen tai jos hän syyllistyy tuottamukselliseen rahanpesuun tai johonkin kätkemisrikokseen.

Oikeusministeriö viittaa hallituksen esityksessä sivuilla 12-14 ja 34-35 lausuttuun. Tarkoitustahallisuusedellytykset ovat olleet rahanpesun tunnusmerkistössä alusta alkaen oikeusturvaan ja rikosoikeuden keskeisiin periaatteisiin liittyvistä syistä (HE 180/1992 vp s. 11). Niiden on useaan otteeseen todettu täyttävän EU:n ja kansainvälisissä säädöksissä olevat rahanpesun määritelmät, jotka vastaavat asiallisesti nyt täytäntöönpantavana olevan direktiivin 3 artiklan 1 kohdan määritelmää (esim. HE 53/2002 vp s. 20, HE 25/2008 vp, s. 12, HE 285/2010 vp, s. 5 ja HE 231/2018 vp, s. 25). EU:n komissiokaan ei ole tilaisuuksistaan huolimatta kritisoinut Suomen lakia tältä osin. Esityksen valmistelun aikana asiaa on kuitenkin arvioitu jälleen yksityiskohtaisesti mm. FATF:n kannanottojen vuoksi. Esityksen johtopäätöksen mukaan edellytykset on tärkeää edelleen säilyttää (1) säännöksen tarkkarajaisuuden vuoksi ja (2) koska poistamiselle ei ole sellaista tarvetta, jota kriminalisointiperiaatteet edellyttävät.

Rikoslainsäädännön peruslähtökohta on, että rangaistussäännösten sanamuodon tulee kattaa ainoastaan rikosoikeudellisesti moitittavat teot. Säännöksiä ei siis tule laatia ylikattaviksi rikosprosessuaalisiin toimenpiteistäluopumissäännöksiin turvautuen. On myös selvää, että rikosprosessissa syyttäjän tehtävä on näyttää toteen rangaistussäännöksen kaikki tunnusmerkistötekijät. Oikeusministeriö kiinnittää huomiota ratkaisuun KKO 2009:59, joka on vahvistanut, että mainitut tarkoitustahallisuutta koskevat seikat voidaan varsin ongelmattomasti päätellä ulkoisesti havaittavista tosiseikoista, kun rahanpesun tunnusmerkistö täyttyy muuten. Ratkaisun nojalla jo esimerkiksi varojen käyttäminen kuluttamalla ne omiin tarpeisiin voi ilmentää tunnusmerkistössä edellytettyä varojen laittoman alkuperän peittämisen tai häivyttämisen tarkoitusta (ks. tuomion 11. ja 14. kohta). Rangaistavuutta ei myöskään poissulje se, että varojen käytöllä oli muitakin tavoitteita kuin rikoshyödyn laittoman alkuperän peittäminen (tuomion 11. kohta). Lisäksi rangaistavan tarkoituksen puuttuessakin voi seuraustunnusmerkki täyttyä. Esimerkiksi rikoshyödyn tuhlaaminen tai käyttäminen liiketoimintaan yleensä aiheuttaa niiden peittymisen, mikä täyttää rahanpesun tunnusmerkistön. Tarkoitustahallisuusedellytykset eivät näin ollen kavenna rahanpesusäännösten soveltamisalaa ongelmallisella tavalla tai johda direktiivin velvoitteiden kannalta puutteelliseen lopputulokseen.

Kuten esityksessä on todettu, tarkoitustahallisuusedellytysten poistaminen tunnusmerkistöstä voisi sen sijaan Suomen järjestelmässä olla ongelmallista suhteellisuusvaatimuksen kannalta. Rikosvastuun kannalta perusteettoman pitkälle meneviä ja myös epäselviä tilanteita voisi syntyä esimerkiksi rikoksentekijän kanssa asuvien tai muuten hänen kanssaan tekemisissä olevien henkilöiden kannalta tilanteissa, joissa he eivät voi kohtuudella välttää esimerkiksi jonkinlaista rikoksella hankitun esineen käyttöä (esimerkiksi vuokralaisen voi olla vaikeaa välttää vuokranantajan verorikoshyödyllä remontoiman kylpyhuoneen käyttöä). Tällaiset tilanteet tulee jättää rikostunnusmerkistön ulkopuolelle.

Edellytysten poistamisella olisi myös muita seurauksia. Kuten esityksessä on todettu, on selvää, ettei kätkemisrikoksille jäisi käytännössä enää itsenäistä soveltamisalaa. Näin ollen ei jäisi muuta vaihtoehtoa kuin niiden kumoaminen tai olennainen muuttaminen, mikä tarkoittaisi rikoslain 32 luvun kokonaisuudistusta. Tämä taas menisi direktiivin velvoitteiden täytäntöönpanoa huomattavasti pidemmälle (vrt. edellä viitattu LaVM 21/2018 vp). Tällaiselle kokonaisuudistukselle tulisi myös olla vahvat perusteet, joita ei nyt ole.

On syytä edelleen korostaa, että käytännössä haasteet rahanpesusäännöksen soveltamisessa eivät liity tarkoitusta tai seurausta koskevan tahallisuuden näyttämiseen vaan *omaisuuden rikollista alkuperää koskevan tahallisuuden näyttämiseen.* Valtakunnansyyttäjän toimiston lausunnossa viitataankin pikemminkin tähän liittyviin ongelmiin. Oikeusministeriö toteaa, että nämä ongelmat on jo asianmukaisesti huomioitu rahanpesusäännöksissä. Rangaistavuuden ala on rikoslaissa direktiivin velvoitteita tältä osin huomattavasti laajempi. Rikoslain säännösten soveltaminen ei nimittäin edellytä sitä, että tekijä *tietää* omaisuuden rikollisesta alkuperästä, vaikka direktiivi tällaisen edellytyksen sallisi. Rikoslain nojalla rahanpesun esirikoksia ei myöskään ole mitenkään rajattu, vaikka direktiivi tällaisenkin rajauksen sallisi. Rikoslain sääntely menee siis direktiiviä pidemmälle juuri siinä missä tälle on todellista tarvetta.

Vanhentuminen

Vaasan hovioikeuden mukaan hallituksen esityksessä esitetyt tulkintasuositukset itsepesun yksiköimisestä ja vanhentumisesta voinevat ainakin joissakin tilanteissa johtaa rangaistavuuden kannalta sattumanvaraisiin ja epätyydyttäviinkin lopputuloksiin, jos esimerkkinä ajatellaan vaikkapa sellaista tilannetta, jossa esirikokseen syyllistynyt vastaaja siirtää rikoksella saamansa hyödyn vastikkeetta tuttavansa pankkitilille. Myös lakivaliokunnan suullisessa kuulemisessa ja kirjallisissa lisäselvityksissä 11.11.2020 käsiteltiin teemaa lyhyesti.

Oikeusministeriö viittaa hallituksen esityksessä sivuilla 40 ja 45 lausuttuun. Rikoksen vanhentumista ja yksiköimistä koskevat kysymykset ovat yleisiä eikä nyt käsiteltävällä hallituksen esityksellä ole tarkoitus muuttaa vanhentumisen perusteita rikoskohtaisesti. Esityksessä olevilla lausumilla on aiemman työryhmämietinnöstä saadun lausuntopalautteen johdosta tarkoitus vahvistaa tämä ja erityisesti se, ettei useasta osateosta koostuva itsepesun vanhentuminen ala pesutoimen ensimmäisestä vaan viimeisestä osateosta. Tämän lausuman on tarkoitus vahvistaa se, että osateoista koostuvalla itsepesulla on pidempi vanhentumisaika. Toisaalta itsepesun vanhentumista ja yksiköimistä ei tulisi määritellä niin, että tällä kierrettäisiin vanhentumissäännökset siten, että itsepesu voisi jatkaa rikosta ja sen vanhentumattomuutta päättymättömästi.

Asianomistajan asema

Vaasan hovioikeus kiinnittää huomiota rahanpesun esirikoksen asianomistajan asemaan. Itsepesusta tuomitseminen ei edellytä, että myös esirikos luetaan tekijän syyksi. Tällaisessa tilanteessa esirikoksen uhrilla voi olla intressi esittää vaatimuksia rahanpesuoikeudenkäynnissä. Myös lakivaliokunnan suullisessa kuulemisessa ja kirjallisissa lisäselvityksissä 11.11.2020 käsiteltiin teemaa lyhyesti.

Oikeusministeriö toteaa, että rahanpesun asianomistajan asemaan liittyvät kysymykset eivät ole uusia vaan olleet jo rahanpesusäännösten säätämisestä asti (HE 180/1992 vp). Nyt käsiteltävä hallituksen esitys koskee direktiivin täytäntöönpanoa eikä sillä ole tarkoitus eikä perusteltua säännellä asianomistajan asemaa koskevista kysymyksistä rikoskohtaisesti. Asianomistajan asema ja oikeudet jäävät näin ollen kussakin yksittäistapauksessa yleisten sääntöjen nojalla ratkaistaviksi. Oikeusministeriö viittaa myös hallituksen esityksessä sivuilla 28 ja 40 todettuihin asianomistajan oikeuksia

turvaaviin seikkoihin. Esimerkiksi rahanpesun kohteena oleva omaisuus voidaan tuomita laajasti menetetyksi ja asianomistajalle palautettavaksi tai korvattavaksi ilman (esi)rikosta koskevaa langettavaa tuomiotakin.

LsN Sami Kiriakos